

Van Gelder & van Os, Meubelen

De plek waar het bedrijf begon, ongeveer in 1928 en hoe het verder ging.

De van boven afgeknipte foto van het oude huis waarin de familie Van Gelder-van Os woonde aan de Waterstraat in Boven Leeuwen. Dit huis met boomgaard is in 1924 door Kees van Gelder gekocht van Stef Lagarde en Johanna (Hanne) Hol. Hanne is in dit huis blijven wonen tot het werd afgebroken. Ze is in maart 1937 naar het bejaardenhuis gegaan waar zij in september 1937 overleed. Kees van Gelder vestigde zich met zijn gezin in deze woning en had daar zijn mandenmakerij en zijn gereedschappen voor het fruitbedrijf. Het was een oude maar gezellige woning. Dit huis is in 1937 afgebroken om plaats te maken voor de hoge nieuwbouw van de meubelfabriek. Daarnaast, aan de zuidkant, kwam de nieuwe bedrijfswoning.

Goed drinkwater kwam, zoals in de streek in die tijd heel gewoon was, uit de put. Daar zat af en toe wel een kikker of een pad in maar die werd gewoon losgelaten als hij met de puttemmer naar boven kwam en daar had verder niemand last van. Het grondwater in deze omgeving was sterk ijzerhoudend, wat ook in veel sloten goed te zien was door het roestwater en de iriserende roestvliezen op het water. Uit gemetselde waterputten haalde men meestal helder water. Uit geslagen waterpompen hing dat af van de klei- of zandlaag waarin het puntstuk toevallig terecht kwam. Gevaarlijk of ongezond was dat water niet.

Opoe van Os woonde sinds 1938 in het bejaardenhuis tot het in '44 – '45 verwoest werd door een V1. Toen is ze in de Waterstraat gaan inwonen bij haar dochter Mina en is ook na de verhuizing naar de Brouwersstraat tot haar overlijden op 07-05-1956 bij dit gezin gebleven.

De uitgesneden **ingeschilderde tekening** op plateel van het woonhuis met daarachter de mandenmakerwerkplaats van Kees van Gelder aan de Waterstraat. Dit oude woonhuis werd afgebroken in 1937. Op deze plaats kwam de hoogbouw van de meubelfabriek en daarnaast aan de noordkant de nog bestaande nieuwe bedrijfswoning.

Zoals op de tekening nog goed zichtbaar is stond het huis op een **hucht*, zoals de meeste grotere huizen in het rivierengebied. Het was uitgegraven en opgeworpen grond uit de Waterstraat waar toen nog veel uitgegraven plassen waren waar men al eerder grond vandaan haalde voor dit soort huchten. Toen dit huis in 1937 gesloopt werd, is de grond weer terug gegaan naar de oude plek. Het gat voor de boerderij van Bernard Janssen is er mee opgevuld. Daarna kon er een appelboomgaard op aangelegd worden.

Tot een paar eeuwen geleden was zo'n hucht ook hoog genoeg om in de winter droge voeten te houden omdat het water van de brede rivieren in vroeger eeuwen ook in de winter niet erg ver omhoog kwam. Pas toen de dijken in de 19^e en 20^e eeuw zeer hoog gemaakt werden en de rivier verder werd versmald, ontstonden bij dijkdoorbraken de ernstige en hoge overstromingen. Het water kon dan na een dijkdoorbraak ook niet meer goed terug naar de bedding.

**hucht*, dialectwoord voor opgeworpen hoogte voor een huis of boerderij in 't rivierengebied

De oprichters van de vennootschap.

- Kees van Gelder, Th.zoon, (1898 – 1979)
- Kees van Gelder, Willemszoon, (1896 – 1980)
- Johan van Os (1904 – 1967)

Kees van Gelder, Th. zoon, (1898 – 1979)

De grote Kees genoemd, vanwege zijn grote gestalte. Kees had voorheen een mandenmakerij en was fruitteler. Hij deed later in de meubelfabriek de administratie. Hij deed dat samen met zijn **dochter Truus van Gelder**. Op dit kantoor kwam na een paar jaar **Truus Melis** uit Wamel erbij en ging Truus van Gelder de administratie doen bij de Wijnfabriek “Gelo”.

Kees van Gelder Willemszoon,
(1896 – 1980) Hij werd ook wel kleine Kees genoemd omdat hij een kop kleiner was dan zijn naam- en bedrijfsgenoot. Op de foto samen met zijn twee kinderen Mien en Willem in de Waterstraat in 1938, kort na het overlijden van zijn eerste vrouw. Kees was een zoon van de Willem van Gelder, ook houtbewerker maar klompenmaker-in-de-winter. In de zomermaanden werkte de oude Willem in zijn tuinderij en kweekte daar de eerste tomaten in het Land van Maas en Waal.

Kees leerde het meubelmakervak, na een aanlooperperiode bij de “houten werf” van Meijer, later ook bij Salet’s Meubelfabriek. Bij Salet werd hij eerste knecht. Hij trouwde met Hendrika-Antoinette van den Hurk (1903-1937) waarmee hij twee kinderen kreeg: Mien en Willem. Zijn vrouw overleed in de tijd dat ze in verwachting was van haar derde kind. Hij hertrouwde met H.P. van Elk waarmee hij geen kinderen meer kreeg. Zijn zoon Willem zou hem in het bedrijf opvolgen.

Johan van Os.

Foto omstreeks 1954

(1904 – 1967) Geboren in de Brouwersstraat 61, toen Boven Leeuwen.

Hij kwam al heel jong in de klompenmakerij van zijn vader; Toontje van Os, in de Brouwersstraat 61. Hij leerde ook al vroeg het meubelmakervak bij Salet's Eerste Machinale Meubelfabriek in Beneden Leeuwen. Salet had altijd al heel veel "krullenjongens" in dienst. Dat waren jonge jongens die daar vooral werkten omdat ze zo goedkoop waren. Johan moet in die tijd ook naar een avondschool in Tiel gegaan zijn, iets wat zijn werkgevers helemaal niet op prijs stelden. Het was een opleiding die hij de "tekenschool" noemde. Waarschijnlijk werd hij in het bedrijf daarom te lastig en is al vóór de grote watersnood in 1926 na een ruzie bij Salet weggegaan. Hij had tegen Jan Salet (baas productie) gezegd:

"Ik môt no de tekenlæs"

Zijn reactie was:

"Ik wil hier orde"

Johan smet in woedend zijn houten hamer door de werkplaats en riep:

"Zie èiges maar orde te krijgen" en liep weg.

Thuis gekomen zei zijn moeder:

“Ge môt ma wer klommaker worre”

Johan zei:

“Ik wor noot klommaker” (citaat Willem van G)

Hij moet daarna nog korte tijd bij de aannemerij-timmerfabriek van zijn aanstaande zwager Johan van Kerkhof gewerkt hebben. Zwager van Kerkhof zou later nog zijn woonhuis in de Brouwersstraat aannemen en uitvoeren voor een bedrag van f2300,-- Johan van Os timmerde aan vele woonhuizen en restaureerde ook de oude preekstoel en het doophek uit 1756, in de achthoekige Hervormde kerk in Boven Leeuwen. Hij maakte er ook een nieuwe trap met balustrade voor. Deze restauratie was een ambachtelijk hoogstandje waarop hij ook later nog erg trots was.

Preekstoel in de

Hervormde Kerk in Boven Leeuwen. (Opname 1976)

Johan leerde het bouwvak later nog beter kennen bij het aannemersbedrijf van Karel Baars aan de Florastraat in Boven Leeuwen. Karel en hij waren lid van

dezelfde handboogschutterij, waar zij waarschijnlijk ook hun sociale contacten onderhiielden. Deze schietbaan was gebouwd tegen het café van Bês Elbers in Boven Leeuwen. Bij de Baarzen heeft hij gewerkt tot hij zelfstandig met de meubelfabriek begon rond 1928. Hij was toen 24. De goede relatie met de familie Baars is nog jarenlang gebleven.

Handboogschutterij in “Ons genoeg” Boven Leeuwen 1928

Vierde van links achteraan met pet op, is Johan van Os. Zittend links met snor is Karel Baars, daarnaast meester Raeven.

Een geheim genootschap.

Tijdens de grote watersnood in 1926 waren de meeste mannen bij hun huizen achter gebleven. Zo ook Johan van Os die nog thuis in de Brouwersstraat 61 woonde. Kees van Gelder had in die tijd zijn vrouw Mina van Os en twee kleine kinderen in Arnhem bij een ander gezin onder kunnen brengen. Hij ging op zondagen daar op bezoek. Hij had daar ook gezien dat meubelmakers in Arnhem het helemaal niet zo slecht hadden. Zijn eigen fruitbedrijf en de mandenmakerij liepen in deze ernstige crisisjaren steeds minder goed. Een meubelmakerbedrijf zou veel meer opleveren.

Tegen de tijd dat de Scheepswerf Meijer in Beneden Leeuwen failliet ging, rond 1930, en veel houtbewerkers zonder werk raakten, namen de plannen om een eigen meubelfabriek te beginnen een vaste vorm aan.

Lang vóór het ontstaan van de firma, in het diepste geheim, waren Johan van Os en Kees van Gelder (kleine Kees) al vele keren samengekomen in het oude huis van de grote Kees aan de Waterstraat om daar hun plannen voor een meubelfabriek te bespreken. De drie besloten uiteindelijk samen een meubelfabriek te beginnen als *Vennootschap onder Firma.

Geheime plannen beklijven niet lang in een kleine gemeenschap. De familie van Fulpen, overburen in diezelfde straat waar nooit iets gebeurde, waren deze geheime samenkomsten niet ontgaan. Het waren oernieuwsgierige en ruwe paardenmensen. Hun aartsvaderlijke familiehoofd versleepte vroeger met paarden en een mallejan populieren boomstammen naar de vele klompenmakerijen in het dorp. Zoon Has was melkboer en zoon Wim karboer die met paard en wagen allerlei boerendingen vervoerde. Alleen zoon Nard (na'te fûlup) liep uit de pas en ging later werken in de nieuwe fabriek. Hij werd machinevoerder aan de zware driewals-schuurmachine. In zijn latere jaren werd hij nog caféhouder in Boven Leeuwen. De andere broers bleven meer met paarden in de weer. Hun oude vader is vanaf de aanvang van G&O met werken opgehouden en heeft vanuit zijn gemakkelijke rieten stoel en met goed weer, de rest van zijn leven alle bewegingen bij het bedrijf zitten bekijken. Deze familie leverde ongevraagd commentaar op alle bewegingen en zorgde voor de verspreiding van het nieuws door het dorp. Zij hadden daarvoor ook precies het goede vak.

*Een Vennootschap onder Firma is een ondernemingsvorm waarbij iedere vennoot voor alle beslissingen en schulden aansprakelijk is voor alle gezamenlijke schulden.

Mallejan.

Het begin.

Al rond 1928 werd op de **deel* in het oude huis het eerste gezaagde eikenhout netjes tussen latten opgestapeld om te drogen. Waar eerst de **afsteek* was, kwam het beitshok en een kantoortje. In de mandenmakerij kwam het verdere materiaal. Er moest een fabriek omheen worden gebouwd met een aparte motorkamer aan de uiterste noordkant, op de grens van het oude huis van de buurman Daan van Os. Deze motor diende voor de aandrijving van alle machines. De motorkamer was een rondom betegelde ruimte die vooral het domein werd van Johan. Er kwam een zware langzaam lopende 75 PK Deutz dieselmotor met een liggende cilinder en met een enorm vliegwiel. Het starten van deze motor vergde veel kracht en handigheid. Dat gebeurde met een zware slinger aan het vliegwiel. Op een keer, bij een demonstratie voor bekenden, sloeg de motor bij een eerste klap terug en de slinger vloog door de ruimte, dicht langs de belangstellenden heen. Deze motor was de krachtbron voor de aandrijving van alle machines door het hele bedrijf, met drijfriemen, een techniek die in die tijd heel gebruikelijk was.

Wat iedere bezoeker van de machinale afdeling meteen opviel was het enorme lawaai dat in de machinale afdeling heerste. De motor, alle drijfwielen met zware riemen, de hoog gillende cirkelzagen, samen met het staccato van de vandiktebank en de vlakbanken maakten zo'n lawaai dat daar een gewoon gesprek bijna niet mogelijk was. Oorbeschermers waren in die tijd nog onbekend.

*Deel: Werkruimte met lemen of betonnen vloer in oudere huizen en boerderijen.

*Afsteek: Dakoverstek, dat vooral in het rivierengebied aan de achtergevel van oude boerderijen te vinden is als opmerkelijke oplossing voor een zomers dilemma. De boer maait en het hooi ligt op het veld te drogen. Hoe langer het kan drogen, hoe minder kans op broei en hooibrand. Dus is het goed om de oogst nog even droog buiten op te kunnen slaan, voor het naar binnen kon.

De eerste boekhouders bij G&O.

± 1942 Van l. naar r. zittend: Truus van Gelder en Truus Melis, Staande: Cis van Gelder. Op de achtergrond de zware kluisdeur, toen nog groen geverfd. Deze deur is in de nieuwe tijd verplaatst.

Kees van Gelder had de kunst van het boekhouden met een paar lessen geleerd bij meester Timmermans, het hoofd van de school in de Waterstraat. Hij deed dat heel secuur, in het begin nog samen met zijn **dochter Truus van Gelder**, die bij de nonnen een mulo-opleiding gevolgd had. Op het kantoor kwam een paar jaar later **Truus Melis** uit Wamel erbij en ging Truus van Gelder de administratie doen bij de Wijnfabriek “Gelo”.

Truus Melis aan het werk.

Zij was de eerste boekhoudster buiten de familie, achter haar bureau in het nieuwe kantoor aan de Waterstraat. Truus Melis is later in een klooster gegaan in Bergen op Zoom waar zij portierster werd. Ze stierf op hoge leeftijd. Ze werd in de boekhouding opgevolgd door **Henk Driessen** uit Nijmegen, samen met **Toos de Ruiter** in dezelfde straat. Einde jaren 50 werden zij opgevolgd door **Marinus Quint**. Er is geen goede foto van Henk Driessen.

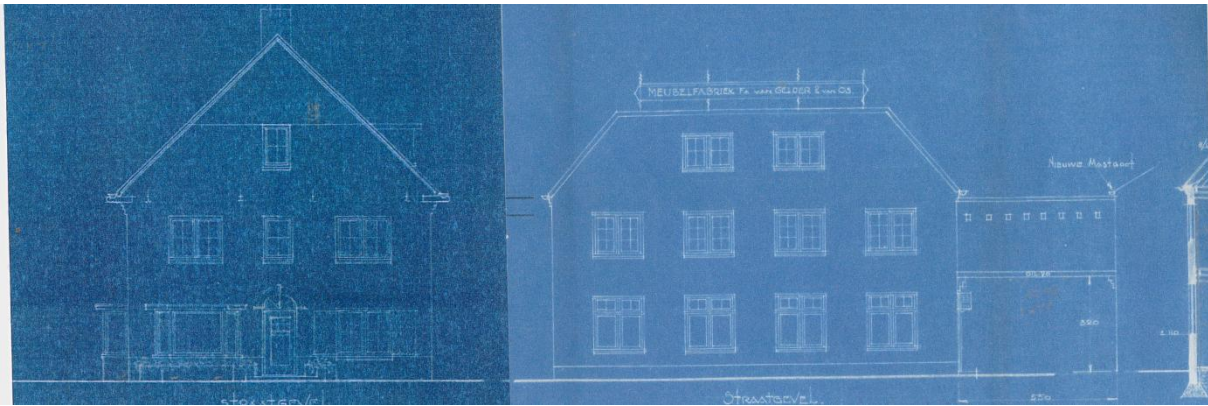

Marinus Quint en zijn vrouw op een bedrijfsuitje in Loosdrecht.

Zeldzame afbeelding op plateeltegels van het oude pand aan de Waterstraat, gemaakt vanaf de kleine foto. Plateel was in die tijd een beter soort aardewerk. De afbeelding en motief wordt met de hand door een plateelschilder op de tegels geschilderd voordat die voor de tweede keer gebakken werden. Dit tegelplateau werd aangeboden door het personeel bij het gereedkomen van de nieuwbouw van de meubelfabriek.

Er was bij het personeel zeker wel sprake van een zekere natuurlijke hiërarchie maar de leiding was en bleef informeel en niemand buiten de firmanten kreeg enige verantwoordelijke aanstelling, zoals in die tijd gebruikelijk was. Het bedrijf liep, ondanks de wereldwijde crisis in de 30-er jaren van de aanvang af zeer goed en maakte ieder jaar grote winst, ook in de oorlogsjaren en kort daarna. De algemene malaise in de Nederlandse meubelindustrie kwam pas na de 70-er jaren.

Vooraanzicht van de nieuwe bedrijfswoning met fabriekspand voor Van Gelder & van Os aan de Waterstraat in Boven Leeuwen in 1937. De brug ligt op de eerste verdieping en voert naar het oude gedeelte over het toegangsgebied.

De blauwdrukken zijn uit het regionaal archief in Nijmegen.

De bedrijfswoning werd in de warme zomer van 1937 binnen twee maanden gebouwd. De aannemer en personeel werkten er vele uren per dag aan (volgens Truus van Gelder.)

De ontwerper

Willy van Bolderik uit Beek bij Nijmegen, maakte de ontwerpen van de bedrijfswoning en de fabriek. Hij was in die tijd een populair architect in het Land van Maas en Waal voor restauratie en ontwerpen van de betere woningen. Hij ontwierp en restaureerde ook een aantal andere riante woningen in de gemeente, allemaal met exotische namen zoals de ambtwoning “Casa Cara” van de burgemeester in de Zandstraat, “De Berken” van de gemeentesecretaris Thé Hol in het centrum, “Ribben” aan de Hogeweg voor Ben Salet, de dubbelwoning “Annadarjo” op het Zijveld voor de gebroeders Toon en Johan de Kok en nog een aantal andere. Het was een moderne architect die veel in deze regio werkte en de Nieuwe Stijl aanhing. Hij ontwierp huizen met een opzet die zich vooral kenmerkte door grote blokvormen en ruimten en het ontbreken van enige decoratie.

Willy van Bolderik was tussen de rivieren bij de notabelen ook wel bekend om zijn uitbundige levensstijl.

Meubelfabriek van Gelder & van Os rond 1950. Op het huidige parkeerterrein stonden toen fruitbomen, zoals overal in het land van Maas en Waal. De straten waren in die tijd nog niet verhard. Autoverkeer op de binnenwegen was er nog bijna niet. Zie ook de bovengrondse elektriciteitsdraden.

Het echtpaar Kees van Gelder en Mina van Os, Circa 1938

Kort na het gereedkomen van het woonhuis en de fabriek.

Als goede katholieken zorgden deze fabrikanten ook allemaal voor een ruim nageslacht, zodat er bij de opvolging iets te kiezen viel.

De kinderen van Kees en Mien, op een zondag, voor de oude fabriek nog voor de brand omstreeks 1935. Het zijn: **Truus, Toon, Cis, Thé, Jo en Jan.**

Er zouden er nog vier bij komen. Jan omklemt in zijn linkerhand een lolly.

Deze foto's zijn waarschijnlijk gemaakt door Campagne in Tiel die af en toe op zondagen foto's voor de meubelcatalogus maakte en dan ook wel eens een foto van de gezinnen. Onder werktijd werden geen foto's gemaakt, zodat daar ook niets van over is.

De kinderen van Johan van Os en Jo Arts: **v.l.n.r. Theo, Tonny, Rien, Sisca en Frits**. Er zouden er nog vijf bij komen. De foto is gemaakt omstreeks 1942 in de Waterstraat, voor de kersenboomgaard van Marinus de Ruiter.

Na de brand in 1938.

Niet lang na de bouw van de nieuwe fabriek brak in de machinale afdeling brand uit, in de nacht van 21 op 22 februari 1938. Het was op de verjaardag van zijn broer Gradus van Gelder die 's morgens naar de brand kwam kijken. Het machinale gedeelte brandde helemaal af. Een grote partij nieuw ingekochte fineer die in de oude mandenmakerij (de tent) lag ging verloren. De nieuwe driewals-schuurmachine die direct aan de andere kant van de machinekamer-muur stond bleef gespaard. Dat was een grote moderne machine en was op dat moment nog niet verzekerd. De brandweer deed alle mogelijke moeite en kon deze kostbare machine, die f6000,-- gekost had, te behouden. Het lukte maar net. Wel waren de bijbehorende stofzakken verbrand. Deze grote schuurmachine werd ook later altijd door Nard van Fulpen bediend.

Grote Kees en Truus deden hun werk op kantoor. Kees heeft zich in het begin wel met afschrijven van hout beziggehouden maar nadat hij met een machine een stuk van een vinger verloor, heeft hij zich alleen nog met kantoorwerk bezig gehouden.

Johan was altijd de technische man die veel met de dieselmotor in de weer was en de leiding had over de machinale afdeling. Verder ging hij geregeld op weg om meubels te verkopen, wat in het begin zeker geen kleinigheid was. Hij moest, vaak over grote afstanden, klanten gaan winnen en dit alles ging toen op de fiets en met de trein. Daarna kwamen al spoedig ook twee vertegenwoordigers in dienst. Een daarvan was van Joodse afkomst met de Groningse naam Oostr.

Kleine Kees hield zich alleen bezig met de montage op de begane grond van de nieuwe hoogbouw, waar verder geen machines stonden. Vooral in de beginjaren, kort na de watersnood, was het erg druk omdat veel meubilair verloren gegaan was.

Transportmiddelen.

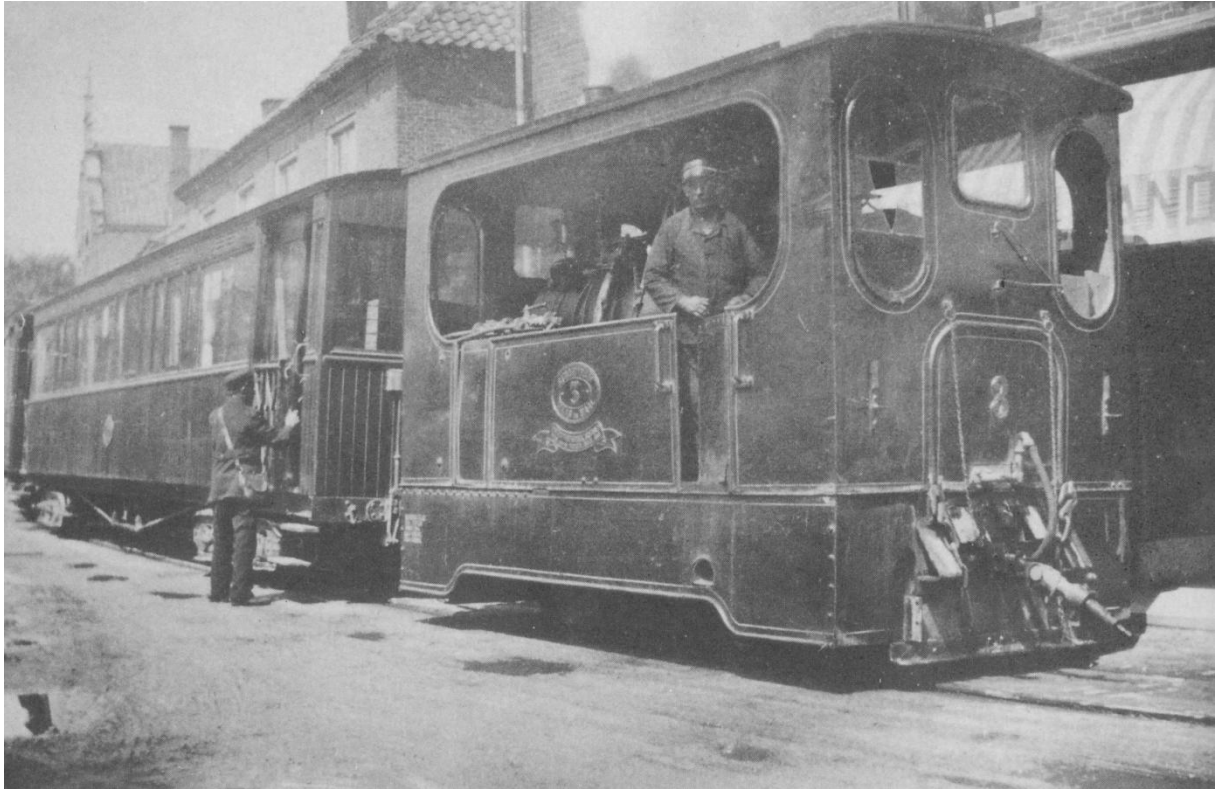
Het transport naar de klanten ging tot 1934 vooral met de Gelderse Stoomtram, die 100 meter vanaf het bedrijf iedere dag een paar keer lang kwam. Deze tram had een kenmerkende spoorbreedte van 750 mm.

De tram stopte daar en de meubelen moesten dan in korte tijd heel goed in de daarvoor bestemde goederenwagons gepast worden want alleen de laatste lege wagon werd daar achter gelaten en de tram ging dan verder door naar Wamel. In die tussentijd konden de meubelen worden ingeladen. Bij terugkomst nam de tram deze wagon dan weer op de kop mee naar Boven Leeuwen tot bij Bês Elbers, alwaar een rangeermogelijk was. De geladen wagon kon daarna zijn weg achter het tramstel vervolgen op zijn weg naar Nijmegen.

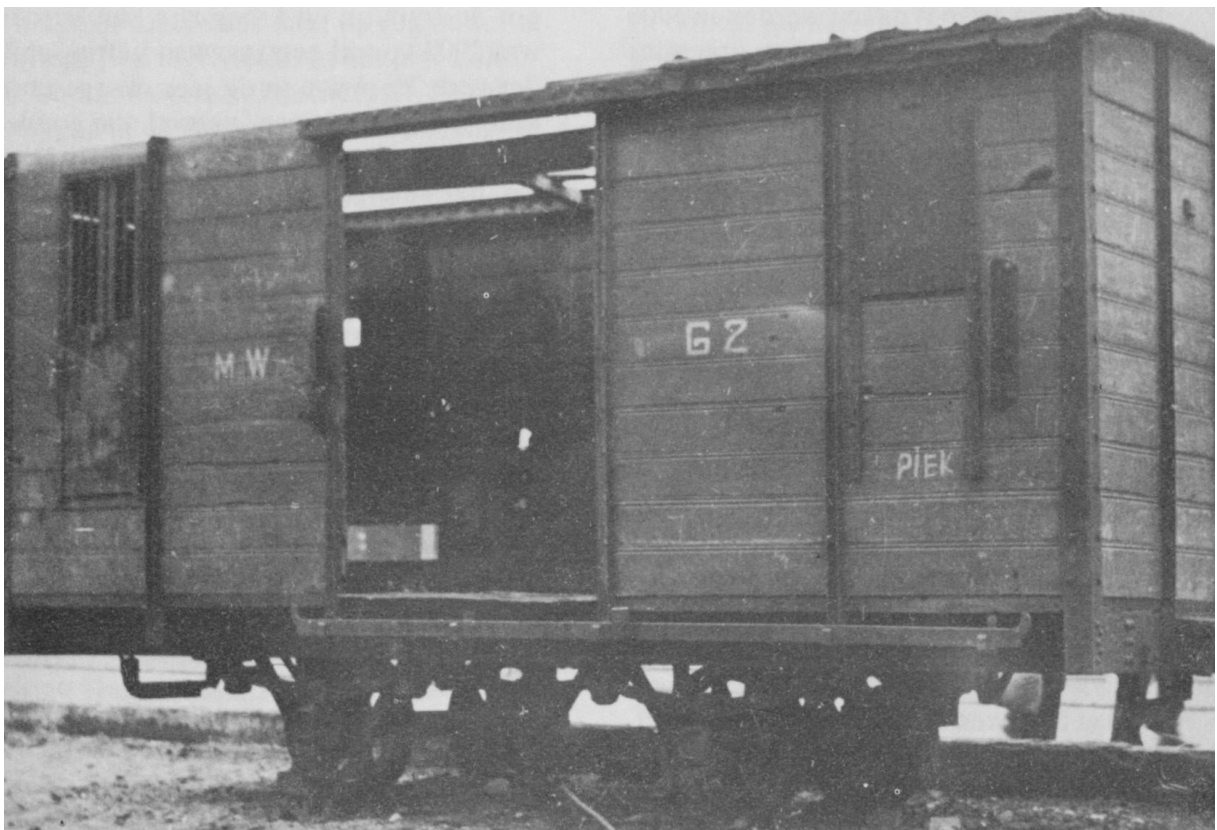
Dat laden deed de grote Kees, met behulp van een grote kruiwagen. Kees was een sterke man !

Tussendoor legden kleine jongens wel eens spijkers op de rails om mesjes van te maken. (Dit niet aan de moderne jeugd vertellen!)

Nadat deze stoomtram in 1934 was opgeheven, werden de meubelen de volgende 10 jaar, tot na de oorlog, door enkele transportbedrijven in de buurt vervoerd. Het waren bedrijven die zich voordien alleen met fruittransport naar de veiling in Tiel bezig hielden. Dat waren onder andere Kobus van Os (de Kik) in Boven Leeuwen en Huisman in Wamel.

Stoomlocomotief met personenrijtuig van de **Gelderse Tram** op het station in Druten. De machinist kon nergens zitten in deze open locomotief !

Een goederenwagon van de stoomtram voor o.a. meubeltransport tot 1934.

De Coöperatieve Vruchtenwijnfabriek.

De Coöperatieve Vruchtenwijnfabriek in het Land van Maas en Waal heeft maar kort bestaan. De coöperatie was in 1935 opgericht en vestigde zich in het leegstaande gebouw van jongensschool in de Waterstraat die een jaar eerder was opgeheven omdat in Boven Leeuwen een nieuwe school en kerk gebouwd was. De eerste directeur was Therus van de Zandt uit Puiflijk met als naaste medewerker Wim Lemmers die in Wageningen een cursus wijnmaken volgde. Al na een paar jaar hebben zij het bedrijf moeten opgeven. De fabriek werd in 1938 verkocht uit het faillissement voor f8000,--

De kopers waren Gradus van Gelder aan de Hoogeweg in Beneden Leeuwen en zijn broer Kees van Gelder aan de Waterstraat samen met zijn zwager Johan van Os aan de Brouwerstraat, tevens compagnon in G&O. Dit driemanschap zou de wijnproductie weer opstarten onder de naam Gelo. (samentrekking: Gelder-Os)

Niet zo lang daarna werd ook nog de aanpalende grote oude pastorie, de "Staf" aan de Dijk, door het driemanschap gekocht.

De oude Jongensschool in zijn glorie tijd met op de achtergrond de Staf. Dit was oorspronkelijk de pastorie bij de naastgelegen en in 1916 afgebrande waterstaatskerk. Dit was toen de parochiekerk van de beide kerkdorpen Leeuwen.

Nadat in Boven Leeuwen een nieuwe kerk met pastorie gebouwd was, heeft de burgemeester van de Gemeente Wamel, de latere gouverneur van Curaçao, Gielliam J.J. Wouters (1883-1973), deze oude pastorie nog als ambtswoning gebruikt tot 1936. Daarna, tijdens de mobilisatie, kort voor WOII, werden daarin de officieren van de Nederlandse Strijdkrachten gevestigd. Vandaar de naam "Staf".

De dijk was toen nog veel lager. Het mannetje op de foto staat óp de dijk. Het wegdek op de dijk was al geasfalteerd en het asfalt liep nog een klein stukje naar beneden de afrit af. De Staf was een van de weinige gebouwen aan de dijk die tijdens de grote brand in september 1944 gespaard gebleven was. Door de Duitsers zijn in september van dat jaar, op een nacht, 54 meestal vrijstaande grotere woningen en andere gebouwen aan de dijk, waarschijnlijk uit machtsvertoon en pure haat afgebrand. In de Staf woonden op dat moment drie echtparen. Kees van Gelder en zijn zoon Thé waren er net op tijd bij geweest nadat de Duitse brandstichters verder trokken en konden de beginnende brand nog blussen. Nard van Vulpen (na'te fûlup) hoorde ik later beweren dat hij de brand geblust had. Hij woonde daar toen in ieder geval wel en zal er zeker bij geweest zijn. Boven in de dakkapel van de Staf was door de Engelsen in deze Oorlogswinter een met zandzakken versterkte uitkijkpost gemaakt en het geheel lag voortdurend onder schot van de Duitsers aan de overkant van de Waal. Waar de eerdere bewoners in die tijd gebleven zijn, weet ik niet maar in ieder geval niet in dat pand. De oude wijnmakerij, overgenomen van de Coöperatieve Vruchtenwijnfabriek, brandde een half jaar later af, in mei 1945. Het oorspronkelijke schoolgebouw met de aangebouwde bovenmeesterwoning, waarin toen de klompenfabrikant Otto Janssen (*ot'telange*) woonde, werd na de brand provisorisch herbouwd en dicht gemaakt met een plat bitumen dak. De opslag voor wijn kwam in de kelders van de Staf en daarboven kwam weer woongelegenheden voor verschillende echtparen.

Niet helemaal toevallig woonden een van de firmanten in de Brouwersstraat waar de Van Mook's, in een tijd dat er in de grote steden nog geen goed drinkwater was, met het brouwen van bier in de 19^e eeuw schatrijk geworden waren. Waarom zou dat met wijn niet kunnen, redeneerden zij. Het zou ook een mooie aanvulling kunnen worden voor de vennoten om fruit uit de omgeving en uit eigen boomgaarden zonder tussenhandel in eigen beheer te verwerken. In Normandië konden ze toch ook de beroemde ciderwijn maken met appels. Ze zouden dan rode bessenwijn, kersenwijn en appelwijn gaan maken.

Dochter Truus van Gelder (1923) die op de internaten van de Franciscanessen in Oirschot twee jaar een onderwijzeressenopleiding gevolgd had, werd naar huis gehaald omdat haar moeder zwanger was (van Riet) en omdat ze toch al geen onderwijzeres meer wilde worden. Ze heeft daarna een boekhoudopleiding gevolgd en in Utrecht het praktijkdiploma behaald. Ze kon toen meteen als boekhoudster aan de slag bij de Gelo. Dat heeft ze op die plek een vijftal jaren met plezier gedaan. Het ging goed tot de door haar oom Gradus van Gelder in 1943 aangestelde en negen jaar oudere directeur Willy Hol (1914 – 2007) het bedrijf binnen kwam. Truus van Gelder raakte, als dochter van de mede-eigenaar, steeds meer in rolconflicten met Willy Hol. Het boekhouderschap van Truus bij de Gelo duurde nog voort tot aan de zware oorlogshandelingen in '44-'45.

Het oude gebouw, brandde af in mei 1945, op het moment dat er nog enkele Engelse bevrijders daartegenover in de oude landbouwschool aanwezig waren. Het oorspronkelijke schoolgebouw met de aangebouwde bovenmeesterwoning, waarin toen

de klompenfabrikant Otto Janssen (*ot'telange*) woonde, werd na de brand provisorisch herbouwd en dicht gemaakt met een plat bitumen dak. De opslag van wijn kwam in de kelders van de Staf en daarboven kwam weer woongelegenheden voor verschillende echtparen.

Het gehavende GELO gebouw kort na 1945

Ook zwager Jan van Gelder (Graduszoon) paste, als volgende binnenkomer bij de directie maar moeizaam in de organisatie. Jan volgde eveneens een cursus wijnmaken in Wageningen. De verhoudingen bij de directie verslechterden. Jan trad uit en ging zijn eigen weg. Jaren later ging Willy Hol met veel succes in de politiek. Maar kwam van de weeromstuit, ook daar nog een paar jaar later weer, als politieke opponent zijn zwager tegen als gemachtigde in een oppositiepartij. Nu bestaan de bedrijfsgebouwen niet meer of zijn opgenomen in het geheel van het industrieterrein tussen de dorpen Boven en Beneden Leeuwen.

Naschrift: MFJ (Rien) van Os

Groesbeek 22-08-2022

Meteen na de oorlog kwam de eerste personenauto in de meubelfabriek. Dat was een lange **7-persoons Peugeot** auto, met achterin een paar uitklapbare stoeltjes. Deze wagen was tot kort voor de oorlog nog als taxi gebruikt door Jan Romijnders (Jan de Smit). Hij gebruikte deze auto vooral om mensen naar de streekziekenhuizen in Tiel te vervoeren. Tijdens de oorlog was deze auto in onderdelen onder een berg oude fietsen en rommel verborgen in zijn werkplaats. Kort na de oorlog is de wagen weer opgebouwd en verkocht aan G&O. Deze wagen kwam een half jaar later na een slip over en spiegelgladde weg in

Winssen tegen een plataanboom langs de weg tot stilstand en is daarna als schroot weggegaan.

Zie hieronder een goed gelijkende tekening van deze Peugeot.

Peugeot 402b uit 1938 met koplampen achter de grill aan de voorkant van de motorkap.

Thé van Gelder, ± 1948

Achtergrond onbekend.

Thé van Gelder in de eerste nieuwe personenauto van de zaak. Hij bezat toen net zijn rijbewijs.

Een rijbewijs! Dat wilden al zijn zusters ook wel.

“Maar dat is nergens voor nodig.” had vader Kees gezegd.

“Jullie trouwen toch allemaal met enen onderwijzer en onderwijzers hebben genen auto. ”

Pas veel later is dat toch nog allemaal goed gekomen!

Vader Kees was een zeer rustige man die als ontspanning op de zondagmiddagen dikwijls een zeer moeilijke rebus uit een van zijn 60 jaargangen ingebonden Katholieke Illustraties oploste. Op alle woensdagavonden, 12 jaar lang, biljartte hij bij zijn compagnon en zwager Johan van Os, op de zolder, samen met Karel Baars en broer Grad van Gelder. Zij dronken daarbij dan een fles wijn uit eigen bedrijf. Op alle vrijdagavonden ging hij naar de vergadering van de Gelo.

Jaren later, legde hij, in zijn grote huis aan de Brouwerstraat op zondagmiddagen alleen nog een partijtje Patience uit op tafel.

De eerste vrachtwagen rond 1950. Een Ford met speciaal gemaakte carrosserie en met Wim Tijnagel als bijrijder en Herman Reuser als chauffeur.

Johan van Os, samen met zijn neef Toon van Gelder zijn deze eerste vrachtwagen in Amsterdam gaan ophalen. Ze brachten de wagen eerst naar Beest voor de opbouw van een carrosserie. Jaren later is de Ford vervangen door een veel modernere Commer vrachtwagen, waarvan geen foto bekend is.

De eerste slaapkamermeubelen.

Voor de oorlog maakte G&O zeker meubelen van goede ambachtelijke kwaliteit. Er werden veelal slaapkamers gemaakt. Kasten en ledikanten werden opgebouwd uit eikenhouten raamwerken met in groeven gevoegde en gelijmde massief eiken bossingpanelen. Voor het vlakmaken van deze panelen is nog ooit een zware schraapmachine aangeschaft die geen succes was. Deze machine leverde wel zeer mooie brede houtkrullen op, die erg goed als aanmaakhout voor de houtkachels gebruikt konden worden. Het was een voorloper van de grote driewals-schuurmachine die veel betere resultaten opleverde. Zeker als de lijmnaden goed voorbereid waren.

Jammerlijk is dat in die tijd alle eiken meubelen in een donkere kleur ge-

beitst werden en in de was gezet. Het zogenaamde ‘Old finish’. Het is een kleur die vooral door oudere mensen nog steeds vereenzelvigd wordt met massief eiken. Kenners herkennen eiken vooral aan de voor eiken unieke “spiegel”.

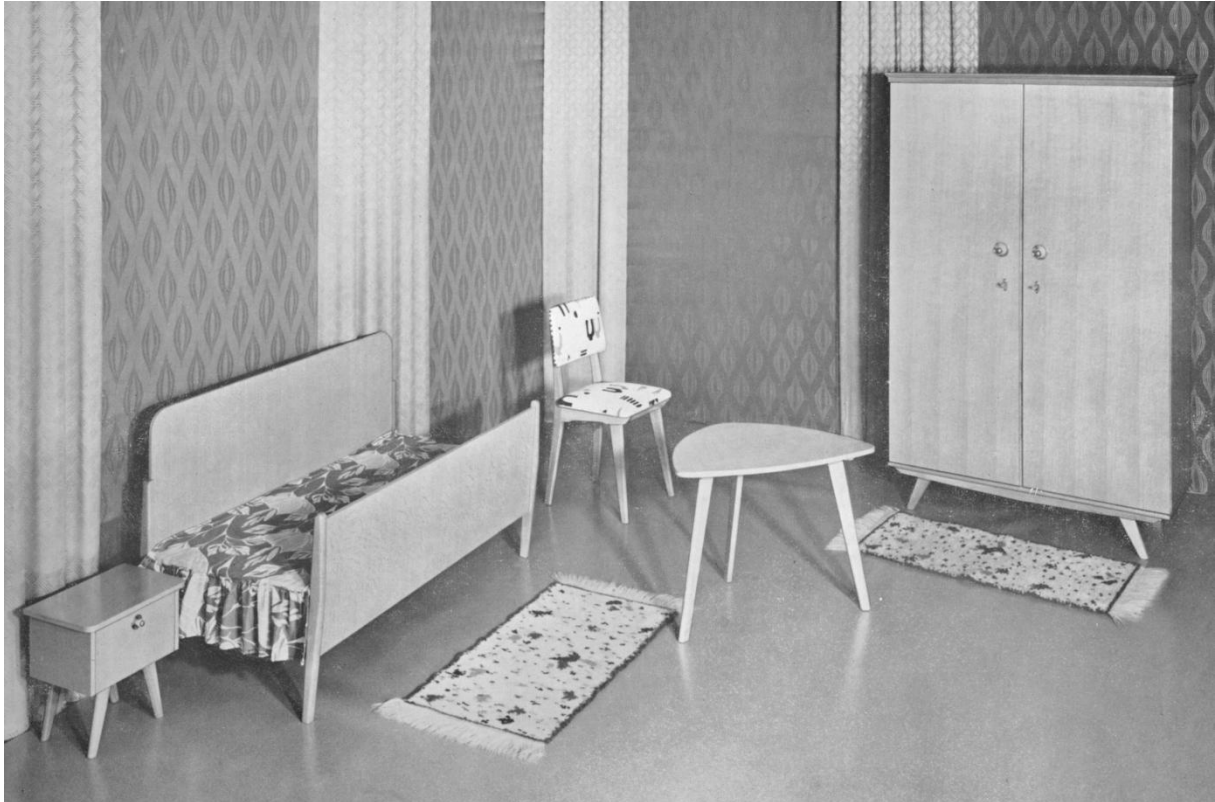

Links de spiegel in eikenhout. De tekening in het hout wordt bepaald door de jaarringen en mergstralen. Alleen kwartiers gezaagd hout laat de spiegel zien.

Bossingpanelen in blank eiken.

De ingewikkelde massiefhouten constructies van de vooroorlogse meubelen waren zeker fraai maar zeer bewerkelijk. In latere tijden, zeker na de oorlog, kwam de nadruk meer op een hoge productiviteit te liggen. Men ging voor deuren en panelen steeds meer over op voorgefabriceerde meubelplaat, houtvezelplaat en in de tijd van de “Designmeubelen” in de 70er jaren, naar het veel betere MDF. Daarvoor werden de modernste machines gekocht, met snijgereedschap van de toen al hoog ontwikkelde hardmetalen. Het eindeloos slijpen van boren en zagen was daarmee grotendeels voorbij. De vrij harde en met kunststoffen samengeperste MDF kon daarmee ook veel strakker gezaagd worden

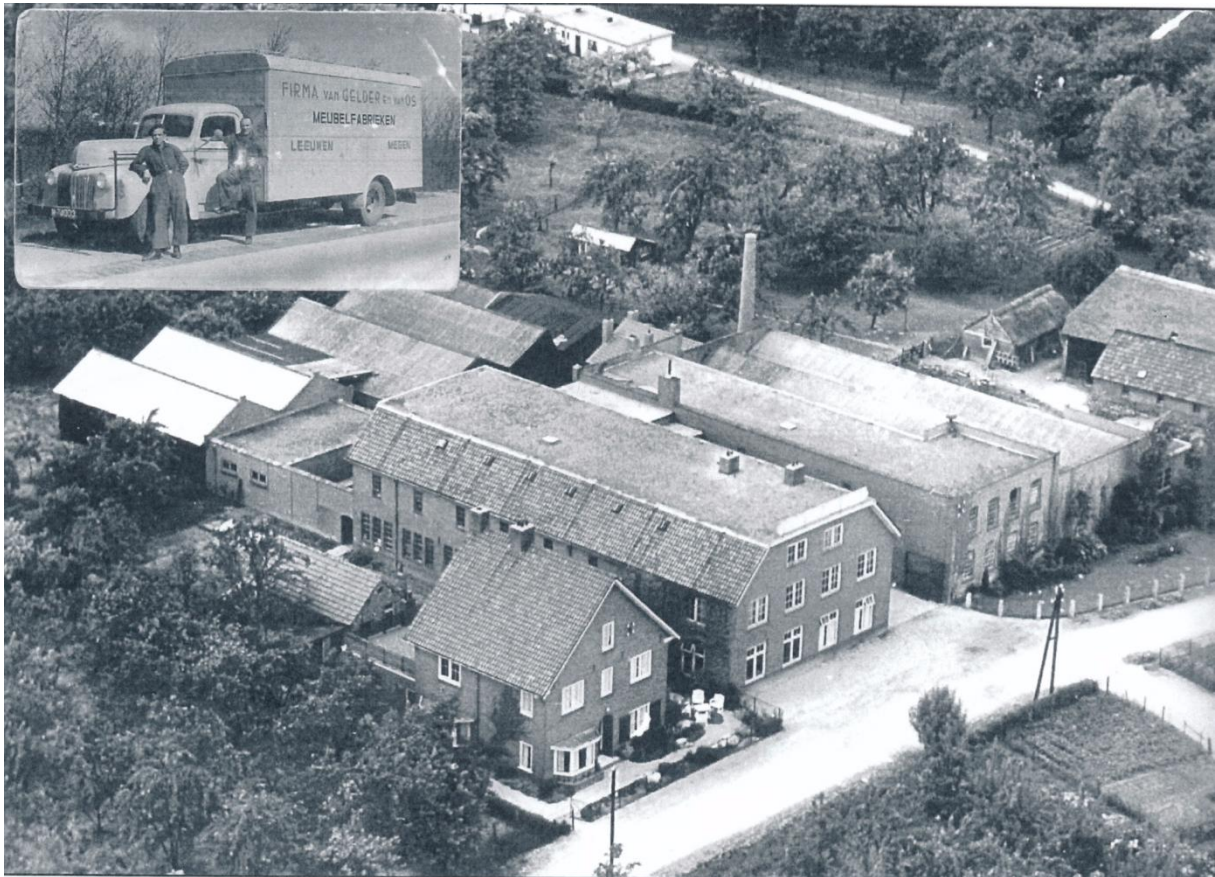
Slaapkamer ameublement uit 1958. Ontroerend simpel van opzet!

Eetkamertafel met vier stoelen en dressoir in 1958.

Kort na de oorlog was blank gelakte en gefineerde meubelplaat voor de constructie van meubelen algemeen gangbaar geworden. De modellen waren zeer

eenvoudig maar werden goed verkocht. Het was voor iedereen een karige tijd. De nadruk kwam toen vooral op een hoge productiesnelheid te liggen.

Het complex vanuit de lucht gezien rond 1952.

Op de inzet links de eerste Ford vrachtwagen. Rechtsboven de oude Tramlijn. De stoomtram was toen al 18 jaar weg. Aan de Tramlijn een van de drie dubbele noodwoningen zoals die kort na de oorlog gebouwd werden voor mensen die door de oorlogsomstandigheden hun huis verloren hadden. Rechtsboven de oude woning met rieten dak van Daan Van Os.

Oorlogsjaren.

Zie ook: www.monus-icks.nl : “Oorlog in de Hoogbloei van mijn Kinderjaren.

De oorlog ging in 1940 als een donkere schok ook door het land van Maas en Waal. De oorlog had zich al eerder aangekondigd door de mobilisatie van alle Nederlandse militairen die overal in de dorpen gelegerd waren. Het gebied hoorde bij de Waterlinie. Het moest na de Duitse inval op 10 mei 1940 meteen ontruimd worden omdat het gebied onder water gezet zou worden. De daar gelegerde soldaten marcheerden meteen af naar de Grebbelinie waar zij een zware, maar verloren slag leverden.

Kort na de bezetting was in de dorpen van de oorlog nog maar weinig te merken maar langzamerhand ging het toch steeds meer op de mensen drukken. De Joodse vertegenwoordiger Oostras en zijn vrouw konden in Utrecht onderduiken. Kees en Johan moesten dan maandelijks wel een geldbedrag voor kost en inwoning in Utrecht bij het station afleveren. Oostras en zijn vrouw overleefden de oorlog, de rest van zijn familie niet. Hij kon na de oorlog niet meer werken en overleed korte tijd daarna. De drie firmanten zijn daar nog op de begrafenis geweest.

Het eerste grote dieptepunt in de oorlog kwam met de staking in 1943. De bekende Amsterdamse Februaristaking in 1941 had met de Joden te maken en speelde zich hoofdzakelijk in de Randstad af. Het is nog steeds maar weinig bekend dat er ook een veel grotere staking was in mei 1943. Dat was een spontane landelijke staking tegen de Duitse bezetter en veroorzaakte in het land ongeveer 200 doden door standrechtelijke executies en schietpartijen op straat.

De staking werd veroorzaakt door het bevel van *General Christiansen, Werkmachtbefehlhaber in den Nederlanden, dat alle militairen die op 10 mei 1940 in dienst waren, zich “terstond” moesten melden voor de “Arbeitseinsatz” in Duitsland. Ze zouden dan opnieuw in krijgsgevangenschap worden weggevoerd. Het ging om ongeveer 300 000 oud-militairen. De staking begon spontaan bij Stork in Hengelo en verspreide zich daarna snel over het hele land. Op vrijdag 30 april 1943 brak ook in Leeuwen even onverwacht de staking uit. Ik was toen 9 jaar en herinner mij nog zeer goed de melkophaler, die met paard en wagen vol melkbussen op weg was naar de melkfabriek een paar honderd meter bij ons vandaan. Voor ons tuinpad in de Brouwersstraat werd hij overval-

len door een flink aantal jonge mannen die alle melkbussen van de kar smeten. Als kind wist ik niet goed wat er aan de gang was en begreep niet waarom de melkboer gewoon op de bok van de wagen bleef zitten, het paard hohield en een beetje lachend omkeek naar de toestanden achter hem. Sommige burenen probeerden nog met een kannetje wat melk te redden maar veel was dat niet. Er was personeel van Salet en Walraven & Bevers aan de poort gekomen en iedereen ging mee staken. Toen de fabriek leeg was ging Wim Tijnagel de hoofdmotor van het aandrijfsysteem uitschakelen. Ook bij G&O gingen alle mensen naar huis. Het was vrijdag en ze waren opgewekt en vrolijk. Met een onverwachte vrije dag in het vooruitzicht fietste iedereen naar huis want er werd toen ook op zaterdagen nog gewerkt. Het was ook paasvakantie op de scholen en zodoende zag en weet Jo van Gelder daar nu nog alles van.

FIRMA VAN GELDER & VAN OS

353

BANKIERS:
 ROTTERDAMSCH BANKVEREEN.
 KANTOOR TIEL
 TELEFOON No. 28 BEN-LEEUWEN
 POSTREKENING No. 209371

**MEUBELFABRIEK
 LEEUWEN-BOVEN**

No. 6551.

LEEUWEN-BOVEN 29 October 1937.

Factuur voor den Heer
Firma
Mevrouw

G. Kooyman.

s.s.t.t. Eusebiusbuitensingel 40.

A r n h e m.

	Verzonden franco per bode Huisman :		
Oct. 29	1 Slaapkamer NO. 96 b, zonder wask.	F.	52,50
	1 Ledikant NO. 82, 2- pers.	"	14,--
	1 Nachtkastje "	"	5,50
	2 Stoelen "	"	6,--
	1 Waskast "	"	25,--
		-----	103,--
	Omzetbelasting 4% van F. 101,--	"	4,04
	Emballage 1 kist, welke bij franco retournering wordt afgetrokken.	"	1,50
		-----	F. 108,54
		-----	107,04

Twee rekeningen voor Meubeltoonkamer "Arnhem" voor G. Kooyman.

Hij was al klant van G&O in 1937.

Deze meubeltoonkamer zou na de oorlog een van de belangrijkste afnemers van G&O worden. Ook de heer Dreesmann, van het bekende grootwinkelbedrijf, kwam wel kijken in de Waterstraat. Tijdens de bezetting kwamen soms ook Duitsers, die wel bij de kast kwamen waarin de illegale radio in verborgen was. Gelukkig wilden ze die kast niet van binnen zien! (Jo van G)

De opgeplakte zegels waren in die tijd een manier van betaling van de omzetbelasting van 4%. Let ook op de prijzen!

Na de oorlog kwam voorgedrukt gezegeld papier alleen nog voor op allerlei contracten. Het verleende vooral aanzien aan de stukken.

FIRMA VAN GELDER & VAN OS

BANKIERS:
 ROTTERDAMSCHЕ BANKVEREEN.
 KANTOOR TIEL
 TELEFOON No. 28 BEN-LEEUWEN
 POSTREKENING No. 209371

MEUBELFABRIEK
 LEEUWEN-BOVEN

No. 6382. 309

LEEUWEN-BOVEN 5 4 October 1937.

Factuur voor den Heer
Firma
Mevrouw

G. Kooyman.

s.s.t. Eusebiusbuitensingel 40.

A r n h e m.

		Verzonden franco per bode Huisman :			
Oct.	4	2 Dressoirs NO. 104,	F. 22,50	F. 45,--	
		Omzetbelasting 4% van F. 44,--		" 1,76	
				<hr style="border-top: 1px dashed black;"/>	
				F. 46,76	
				<hr style="border-top: 1px dashed black;"/>	

Reclames kunnen uiterlijk 8 dagen na datum factuur geaccepteerd worden

Over het factuurbedrag wordt 30 dagen na dato gedisponeerd per bankkwalificatie met 8 dagen zicht

Stortingen kunnen geschieden op rekening ROTTERDAMSCHЕ BANKVEREENIGING TIEL of Postgiro 209371

De reactie van de Duitse bezetter op de staking was afschuwelijk. Door de Duitsers waren inmiddels overal plakkatens aangebracht met de mededeling dat vanaf 30 april 1943 het Standrecht van kracht was en dat op verzet de doodstraf stond. Op volgende maandagavond moesten alle directeuren en enkele meubelmakers op het gemeentehuis komen. De Duitsers hadden een Communistennest gevonden, zeiden ze. Ze wilden wraak en er was hen al door hun bazen duidelijk gemaakt dat er doden moesten vallen. Ze hadden daarvoor de gemeente Wamel uitgekozen, waarvan de drie dorpen toen deel uitmaakten. Wat er bij de verhoren gebeurde is niet te beschrijven. Op brute wijze werden geheel onschuldige mensen daar door een 20-tal SS-ers toegeschreeuwd, geschopt en geslagen en met de dood bedreigd. De Duitsers wilden weten waar de staking begonnen was. Ze kwamen er niet uit. Aan het einde van de dag waren nog 23 verdachten overgebleven. Heel stabiele mensen waren er nog dagenlang van overstuur.

*Zie ook: Van de Pol en Sengers "Donkere Jaren over Maas en Waal."

Uiteindelijk had de standrechter nog 10 man over die volgens hem de doodstraf verdienden. Door een vergissing van de secretaresse werd Jan Walraven, die op de lijst stond, vrijgesproken.

Piet van Dreumel, een overlevende uit de kampen die wel op de lijst stond, verklaarde later: "Toen stond Jan Walraven op en zei: "Heren, als hier iemand schuldig is dan ben ik het. Ik heb opdracht gegeven het werk neer te leggen, alleen ik. Deze mensen gaan allemaal vrijuit.

De Duitsers stonden versteld over zoveel moed en gingen achter gesloten deuren beraadslagen. De uitkomst was dat vier stakers ter dood werden veroordeeld en dat Jan Walraven daaraan zou worden toegevoegd. Jan redde daarmee waarschijnlijk het leven van 5 mensen. De vijf anderen die over bleven werden tot 15 jaar tuchthuis veroordeeld.

De Duitsers zeiden, ter verontschuldiging, dat zij er niet mee konden volstaan dat maar één man stierf voor de hele gemeente. Het moesten er vijf worden. *De vijf mannen werden de volgende dag naast Burgers Dierenpark, achter het huidige Openluchtmuseum in Arnhem geëxecuteerd, samen met nog veertien andere mannen. Dertien overige stakers in Beneden Leeuwen werden naar het concentratiekamp Vught afgevoerd. Kort voor de bevrijding werden sommigen daarvan van daaruit nog verder afgevoerd. Na een treinrit van drie dagen, zonder eten of drinken, kwamen zij in het kamp Oraniënborg - Sachsenhausen. Enkelen daarvan zijn later daarvandaan weer afgevoerd naar

beulen daar dwongen de gevangenen zich dood te werken door ze zware granietblokken over een trap van 186 ongelijke treden naar boven te laten sjouwen. Wie dat niet meer lukte werd doodgeslagen, opgehangen of liet men doodvriezen. Aan de voet van deze steengroeve lag het crematieruim.

Wim Tijnagel, 21 jaar oud, gold als zeer staatsgevaarlijk. Zijn vergrijp was dat hij, toen iedereen weg was, de aandrijfmotor stilgezet had. Hij werd vanuit Vught later ook op transport gezet naar Mauthausen in Oostenrijk. Pas vijf jaar na de oorlog kreeg de familie via het Rode Kruis bericht dat hij als overledene geïdentificeerd was.

Alleen Piet van Dreumel, uit de groep van de gemeente Wamel overleefde daar. Hij werd er bevrijd door de Russen.

Zie bij Google: *Mauthausen, concentratiekamp.

De directies van de bedrijven kwamen er relatief goed vanaf, waarschijnlijk omdat de Duitsers toch de bedrijven in stand wilden houden. Alleen Wim Salet werd een vrachtwagen in geschopt op weg naar Vught. |

Van G&O werden Bertus Hendriks en Gerrit van Kampen de volgende dag, samen met een aantal mensen uit andere bedrijven met een vrachtwagen afgevoerd naar Arnhem en werden de volgende dag achter het huidige Openlucht-museum geëxecuteerd; in totaal 19 mannen. Jo Megens en Wout van Hees en Wim Tijnagel van G&O werden tot 15 jaar tuchthuisstraf veroordeeld en naar het concentratie kamp Vught gebracht. Jo Megens en Woud van Hees werden na drie maanden om onbekende redenen vrijgelaten. Ze werden op de trein gezet naar Geldermalsen en moesten verder de weg naar huis lopen. Ze hadden zelfs geen geld voor de pont over de Waal in Tiel.

Een ander meer persoonlijk drama van een heel andere orde was de zeer ernstige ziekte van Johan van Os, kort na de staking. Hij had toch altijd al een zwakke gezondheid gehad en raakte plotseling snel oververmoeid en veel te zwaar. In Tiel constateerde men een nierversgiftiging en nog een aantal opvolgende kwalen zoals trombose en een longembolie, waar men zeker in die tijd, weinig aan kon doen. Wekenlang lag hij in het Sint Andreasziekenhuis op het randje van de dood. (Een religieuze zuster van de toenmalige boekhouder Henk Driessen was daar toen de baas) Hij herstelde uiteindelijk wonderbaarlijk, nog net voordat de geallieerden het gebied beneden de Waal binnen trokken. Anders had hij daar niet meer weg gekund.

Toen hij kort na de bevrijding nog een keer zijn behandelende ziekenhuisarts in Tiel opzocht, reageerde de arts woedend omdat hij daar heel trots aankwam op zijn nieuwe 125cc DKW motorfiets. Dat was toen een zeer begeerlijk vervoermiddel, in een tijd dat nog niemand een auto bezat. “Weg met dat ding”, riep hij uit, “anders is het zó gebeurd met je.”

Een 125 cc DKW.

Een zeer begeerlijke machine in een tijd dat niemand nog een auto bezat.

Voetballers

van G&O v.l.n.r. zittend: Toon van Gelder, Herman Reuser.

Jo Megens

aan de formaatzaagmachine.

Toon van Gelder ±25 jaar. Volgde enkele jaren zijn vader op
aan de Waterstraat in Boven Leeuwen.

Monument op de plaats van executie van 19 mannen in het bos bij het Burgers Dierenpark in Arnhem.

Bertus Hendriks

Gerrit van Kampen.

Beiden waren werkzaam bij G&O en werden op 5 mei 1943 gefusilleerd in Arnhem, naast Burgers Dierenpark. Bij elkaar 19 mannen uit verschillende plaatsen. Ze werden pas drie jaar later in een massagraf gevonden.

? de Kok geb. 24-06-1923 in Beneden Leeuwen op 16-05 -1945,
overleden in Mauthausen, bijna 22 jaar. Werkte thuis in eigen bouwbedrijf.
Wim Tijnagel, J.-zoon geb. 22-04-1924 in Boven Leeuwen, (Voornaam?)
overleden op 24-05-1945 in Mauthausen, 21 jaar. Was werkzaam bij G&O.
De aangifte van beiden is gedaan in de gemeente Wamel op 24-06 1950, na een
melding van identificatie door het Rode Kruis.

De productie na de oorlog.

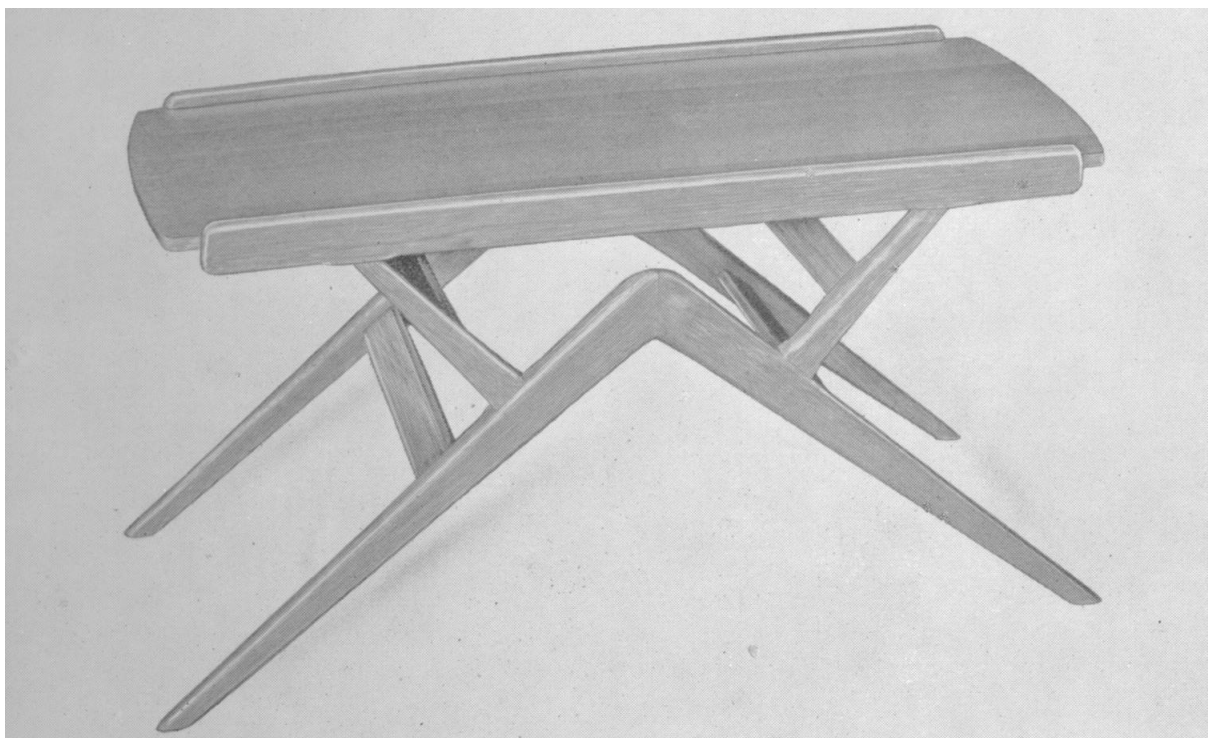
In het begin van de jaren 50 waren de modellen in de ogen van ons als post-millennium-mensen van een oubollig soort, maar het werd goed verkocht.

Begin 60er jaren kwam "Goretti", met een vestiging aan de Veesteg als nieuwkomer op de markt met salontafels. Zij hadden daarmee groot succes en het bedrijf groeide explosief. Ook andere bedrijven begonnen salontafels te maken maar bleven toch in het algemeen trouw aan hun specialiteit. Ook G&O verkocht wel salontafels maar de hoofdzaak bleef toch de productie van slaapkamermeubelen.

Twee voorbeelden van in die tijd gangbare tafels staan hieronder.

Gothiek Salontafel nummer 11, bladmaat 100 x 50 cm

Moderne salontafel nummer 14 Bladmaat 100 x 40 cm
in blank eiken, mahonie, teak of ahorn (Duits voor esdoorn).

Later, expansie en deling.

Tegen het einde van de oorlog, in 1944, was de bedrijvigheid helemaal stil gevallen. Tussen half '44 en half '45 was er meestal geen elektriciteit en er was ook geen vervoer. Hout voor gedwongen opdrachten voor de Duitse bezetter lag al klaar maar er werd niets meer gemaakt.

Kort na de oorlog kwam er een enorme inhaalvraag naar vooral goedkope meubelen. Dat duurde een vijftal jaren tot einde 50-er de verkoop weer stagneerde. Er was nog steeds grote woningnood maar de pakhuizen raakten vol en mensen moesten worden ontslagen. Met het uitbreken van de oorlog in Korea in 1950 (Koreacrisis 1950 - 1953) kwam weer een sterke impuls naar een opgaande conjunctuur. Er kwam een stofafzuiging op alle machines en een verbeterde verwarming door verbranding van de afgezogen "mot". Deze ontwikkeling bleef doorgaan tot in de 60-er jaren.

Als goede ondernemers voelden de firmanten altijd al een drang naar expansie en ze wilde ook onderling niet teveel van elkaar afhankelijk zijn. In 1949 begon

G&O een filiaal door overname van een oude meubelfabriek in Megen. Johan van Os zou daar aanvankelijk met zijn gezin naar toe gegaan zijn in een nieuw woonhuis maar zag daar op het laatste moment toch vanaf. Hij was te zeer gebonden aan het dorp waarin hij groot geworden was en durfde het niet aan om opnieuw te beginnen in een “gat”, aan het einde van de wereld.

De firmant Kees van Gelder met zijn zonen Toon en Harrie namen het geheel in Megen in 1957 als zelfstandige ondernemers over en gingen verder als Van Gelders Meubelindustrie. Ook in Megen werden in hoofdzaak slaapkamermeubels gemaakt. Later is Harrie van Gelder op zijn beurt naar Dreumel verhuisd om daar een zelfstandig meubelbedrijf te beginnen en voort te zetten.

Theemeubel als proefstuk gemaakt door Toon van Gelder.
Huidige eigenaar: Willem van Gelder.

Willem van Gelder in 2012.

Ook **Toon van Gelder** in Megen ging met zijn bedrijf: “Van Gelders Meubelindustrie” in hoofdzaak voort met het maken van slaapkamermeubels.

De oorspronkelijke firmant Kees van Gelder trad in 1957 uit het bedrijf en verhuisde in datzelfde jaar naar een van de grote brouwershuizen van de familie Van Mook - Brouwers aan de naar deze familie genoemde Brouwersstraat. Van daaruit ging hij zich weer bezig houden met zijn oude en meer geliefde ambacht, het fruitbedrijf. Zijn zoon Thé kon achter het huis bijen houden, in dienst van de rondom overal aanwezige fruitteelt.

Spijtig was dat de wijnfabriek **Gelo** voor het fruitbedrijf toen al lang geen rol meer kon spelen.

Johan van Os en Kees van Gelder (kleine Kees) bleven als **tweemanschap** voortgaan in de oude meubelfabriek aan de Waterstraat. Omstreeks 1963 werd de ondernemingsvorm om belastingtechnische redenen omgezet in een NV. Dat bleef zo tot na het overlijden van Johan van Os in 1967. Enkele jaren daarna werd de onderneming omgezet in vier BV's om van de openbaarheidplicht af te komen. In die tijd of kort daarna moet een blijvende krapte op de markt van de meubelindustrie zich toch al aangekondigd hebben.

® Geregistreerd model

Nadrukkelijke blokvormen in een gebeitste eiken slaapkamer. ± 1979

Bedmaat 200 x 200 cm

Slaapkamer in kersenhout, waarschijnlijk van de Amerikaanse vogelkers. Kersenhout, een houtsoort die men in die tijd in ons rivierengebied altijd zo zeer verloochend had. Het rooien en verbranden van fruitboomstammen (ook van

mooie kersenstammen) leverde in die tijd de eigenaren een premie van het Ministerie op!

®Geregistreerd model

Het bedrijf werd in 1967 overgenomen door **Jos van Os** en **Willem van Gelder**. Tot ver in 60er jaren groeide de meubelindustrie nog sterk. Het was hun trots dat zij in deze jaren een totaal marktaandeel in het land bereikten van 15%.

Na een korte inzinking leefde de verkoop weer op met wat men noemde de “Designmodellen”. Deze modellen evolueerden zeer snel. Een trendsetter in die tijd was de interieurontwerper Jan des Bouvrie , die alles binnenskamers wit liet spuiten maar wel de kostbare elementen van hardhout ongemoeid liet.

Nog in zwaar aangezette kleuren. Grote vlakken in het bijna niet meer te koop zeer duur palissander. Neiging naar witte vlakken. ® Geregistreerd model

Design Nico Verloo

Provocerend “Scandinavisch” slaapkamerameublement in perfect afgewerkt dennenhout. Dat was goedkoop licht hout met kleine ronde noestjes. Het was kerstbomenhout dat voorheen alleen in goedkope woningbouw en voor veilingkisten toegepast werd.

Design Jean Jacquard

In de jaren 80 kwam een sterke ontwikkeling naar strak en gaaf wit lakwerk. Men werkte veel met de zeer harde en kleurbestendige DD-lakken. De trend was dat massief hout en gefineerde meubelplaat uit de mode raakte.

Steeds rijkere witte interieurs met hier en daar nog de oude neiging naar ornamenten. In de jaren '70 – '80

En toch weer even wat kleur.

En nog iets van bonte warmte in rood, wit en groen.
 Op kleine kinderen is niet gerekend. Alle hoeken blijven recht en scherp. Een erfenis van Gerrit Rietveld. Pas de Designers zouden daaraan gaan werken.
 De woningbouw en de algemene welvaart bleven stijgen. De mensen gingen steeds meer kwaliteitsmeubelen kopen. De productiviteit van meubelen nam nog zeer sterk toe, vooral door aanschaf van de modernste machines en betere organisatie. Deze twee, op zichzelf gezonde ontwikkelingen, werden fataal voor de grotere meubelindustrie. De afzetmarkt bleef krimpen en er kwamen onbeheersbare ontwikkelingen van politieke aard.

Een salonmeisje deed haar intrede op de foto's tussen 1980 en 1990.

“Designmeubelen” van 1980 tot 1990. Mooie afgeronde en kindvriendelijke vormen. Geen fineer of herkenbaar hout meer en alleen harde krasvaste DD lak. Elke gewenste kleur was mogelijk maar de trend was wit tot aan het einde van het millennium.

Goede meubelen gaan lang mee en de zich steeds uitbreidende grote gezinnen ontstonden niet meer. De markt raakte verzadigd. Sinds de 80er jaren maakte de gehele meubelindustrie, zowel in Nederland als in de omringende landen, barre tijden door. In paniek werd elk succesvol model al binnen enkele maanden al door anderen gekopieerd en op de markt gebracht, wat een dodelijke concurrentie meebracht op een steeds krapper wordende markt. Voorraden werden niet meer gemaakt want in die tijd kwamen vanuit Polen en Oost Europa na het instorten van het communisme dezelfde complete meubelen op de markt voor prijzen waarvoor men hier de houtplaten niet eens kon kopen.

De meest succesvolle periode lag tussen 1970 en 1980. Meubelfabriek Kalkers-Vermeulen in Wamel maakte in die tijd prachtige wandmeubelen in licentie van een Deens bedrijf. Het hoofddaccent lag in die tijd vooral op lakken van een hoge kwaliteit. Wij, G&O, hadden toen moeten kiezen voor inperking van personeel en kleinschaliger werken maar wij kozen als ondernemers voor groei. Achteraf bezien was dat een fout. (citaat Willem van G.)

Haast onvoorstelbaar is dat Ikea in Oost Duitsland al vóór de val van de muur heel goedkoop meubelen liet maken in door de Stasi geleide gevangenissen. Wanneer de gevangenen daar hun opgelegde norm niet haalden, volgden voor deze gevangenen afschuwelijke straffen. Het blijkt nu ook dat Ikea in Oost Duitsland en in Rusland meubelfabrieken opkocht. Daar kon en kan in onze landen niemand tegen concurreren.

Dit is een van de hoofdredenen waarom in en na de jaren tachtig het ene bedrijf na het andere moest sluiten. In de gemeente West Maas en Waal floreerden in de jaren tachtig een 18-tal meubelbedrijven. In korte tijd zijn ze allemaal verdwenen. Op dit moment bestaan in deze streek nog twee meubelbedrijven: Zondag's Meubelen in de Tesstraat en 3B Meubelen aan de Waterstraat, beide in Boven Leeuwen. De anderen zijn allemaal verdwenen door de moordende concurrentie vanuit landen als Polen, Rusland en Bulgarije.

Een laatste rijk en zacht gekleurd interieur met afgeronde panelen en opvallend beddengoed. De lage nachtkastjes zijn verplaatsbaar door wieltjes er onder. Er zijn geen herkenbare houtstructuren meer zichtbaar. ±1992

De laatsten der directeuren van G&O:

Willem van Gelder in 1980

Ten slotte.

In 1990, na 63 jaar, kwam tenslotte ook bij Van Gelder & Van Os het einde van haar bestaan.

Willem kon nog een vijftal jaren met zijn oude jeugdvriend Harrie van Gelder in Dreumel in de meubelen samenwerken en heeft daarna nog acht jaar een taxibedrijf gerund. Na jaren van leegstand werd van het gebouwencomplex een bedrijfsverzamel-gebouw gemaakt voor startende ondernemers met als meest in het oog springende onderneming het “Toverbaltheater” waar mensen met een geestelijke beperking uit de verre omtrek nu dagelijks gebruik van maken. Onder leiding van een aantal medewerkers en enkele vrijwilligers wordt uit deze voornamelijk jonge mensen de grens van hun talent opgezocht en benut. Hierdoor zijn deze mensen in staat een theater te runnen en workshops te geven. Binnenkort opent in dit gedeelte ook een restaurant.

Jos van Os in 2012

Hij zette het bedrijf nog een tijd lang voort met de eigen verkoop BV Go Design buiten de vestigingsplaats, wat uiteindelijk niet ging.

De NV Dico in Uden, een bedrijf dat metalen bedden maakte, ging wat later nog een avontuur aan met G&O. Ze noemde het de “Houten poot” aan hun onderneming. Het lukte Jos nog bij Dico een tweetal jaren aan de verkoop mee te werken en is daarna naar een andersoortige handel over gegaan.

Ook de NV Dico bracht een deel van de productie over naar lagelonenlanden als Polen en Tsjechië. Ook zij moesten in 2004 stoppen met de productie in Uden en daarmee ook met de oude G&O.

En verder.

Voor de goedkope import uit Oost Europa betekende het einde voor de meeste meubelfabrieken. In de naburige landen als Duitsland en België speelden zich dezelfde processen af. Ook in zuidelijke landen als Italië en Turkije kon men heel mooie meubelen maken en voor minder geld. Zuidoost Azië en China kwamen op de markt met massaproductie van zeer goedkope meubelen van gevlochten stoelen en tafels. De tijd is niet ver meer dat ook zij kwaliteitsmeubelen gaan maken, voor minder geld. De Japanners zouden dat zeker kunnen. Zij hebben een oude traditie van zeer fraaie moderne meubelen van tropisch hardhout.

Deze felle en wereldwijde bewegingen zijn niet zo verwonderlijk. De teloorgang van een oudere industrie is een bekend economisch proces dat hoort bij onze meedogenloze ondernemingsgewijze productie waarbij elk bedrijf en bedrijfstuk zijn opkomst, hoogbloei en neergang beleeft.

Alleen de Zweden, (Ikea), bleven succesvol met massaproductie van moderne en perfect afgewerkte meubelen in goedkoop grenen- en vurenhout en als bouw pakket op de markt gebracht.

In hoeverre deze bewegingen naar verre plekken van fabricatie, met dodelijke gevolgen voor de eigen industrie politiek correct is, geeft voer aan politici en economen. Het lijkt wel veel op concurrentievervalsing.

Wat ervan over bleef.

In de voormalige fabriek waren op 10-11-2012 gevestigd:

- **Het Toverbaltheater.**
- **Stegehuis Verhuizingen.**
- **Heppie Rebel**, een internetwinkel voor kinderkleding (www.heppierebel.nl)
- **Versier het zelf**, een goudsmid (www.versierhetzelf.nl)

- **Henry Engelaer** bouwde er een zeegaand zeiljacht naar eigen ontwerp.
 - **Opslag** Allerlei goederen
- Literatuur: Van de Pol en Sengers: Donkere jaren over Maas en Waal.
Regionaal archief Nijmegen.
- Met dank aan: Cor en Jo de Haas- van Gelder in Someren,
Truus van Gelder in Tiel,
Willem van Gelder in Beneden Leeuwen,
Jos en Koert van Os in Boven Leeuwen,
Theo en Jeanne van Os- de Kok in Druten,
Tonnie en Marij van Os- Hol in Arnhem,
Rinie van Haren, Toverbaltheater in Boven Leeuwen,

Samensteller:

M.F.J.(Rien) van Os, Berg en Dal.

E-mail: m.os11@chello.nl

Info: www.monus-icks.nl Voor overige publicaties.